

AKERSHUS UNIVERSITETSSYKEHUS HF
Sykehusveien 25
1478 LØRENSKOG

Deres ref.:
Vår ref.: 16/4634-2
Saksbehandler: Mari Holst Langseth
Dato: 20.05.2016

Svar på spørsmål om tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold for bostedsløse pasienter

HelseDirektoratet viser til din henvendelse i e-post av 7. februar 2016. I henvendelsen ber du om en klargjøring av tilfeller der det er aktuelt å overføre pasienter til tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold, men hvor pasienten er bostedsløs (ikke har egen bolig). Du har konkret reist problemstillingen om en pasient kan være underlagt tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold, og bo på hospits.

HelseDirektoratets vurdering:

Innledning:

Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) § 3-5 tredje ledd regulerer gjennomføringen av tvunget observasjon eller tvunget psykisk helsevern *uten* døgnopphold. Innholdet i tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold er videre presisert i psykisk helsevernforskriften § 11.

Tvunget psykisk helsevern *uten* døgnopphold kan bare benyttes dersom dette vurderes som et bedre alternativ for pasienten enn tvunget vern *med* døgnopphold. Hvorvidt dette er tilfelle må avgjøres på bakgrunn av en konkret helhetsvurdering der det må ses hen til om pasienten har behov for døgnkontinuerlig omsorg og behandling i institusjon, eller om vernet kan ivaretas tilstrekkelig og forsvarlig uten innleggelse. Det er den faglige ansvarlige som skal foreta denne vurderingen, og den skal foretas fortløpende. I vurderingen er ressurshensyn ikke relevante.¹ Psykisk helsevernforskriften § 11 opplyser hva den faglige ansvarlige skal legge vekt på ved vurderingen. Det står at det særlig skal legges vekt på pasientens ønske. Videre skal det også tas hensyn til pasientens sykdom, bo- og familiesituasjon, sosiale situasjon og individuelle behov samt pasientens pårørende og deres situasjon.

Pasienter som er bostedsløse:

Etter psykisk helsevernforskriften § 11 siste ledd kan tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold ikke etableres eller gjennomføres dersom en pasient er «bostedsløs». Det framgår av forarbeidene at det er utelukket å anvende tvangsformen, tvang uten døgnopphold, for pasienter som ikke har et bosted - og at dette da er vedtak som ikke er et bedre alternativ

¹ Rundskriv IS-9/2012, Psykisk helsevernloven og psykisk helsevernforskriften med kommentarer s. 46

enn tvang med døgnopphold.² Det er ikke nærmere beskrevet i psykisk helsevernloven eller forskriften hva som legges i begrepet «bostedsløs». Loven og forskriften gir derfor ikke noe direkte svar på hvorvidt det kan etableres tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold, hvor pasienten ikke har andre botilbud enn hospits.

I mangel på definisjon i regelverket vil det være naturlig å se hen til andre generelle og allmenne definisjoner av begrepet bostedsløs. Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) har over flere år kartlagt bostedsløse og utført nasjonale registreringer av bostedsløse.³ De definerer en bostedsløs som en person som ikke disponerer egen eid eller leid bolig, men som er henvist til tilfeldige eller midlertidige botilbud, oppholder seg midlertidig hos nær slektning, venner eller kjente, personer som befinner seg under kriminalomsorgen eller i institusjon og skal løslates eller utskrives innen to måneder og ikke har bolig. De regner også en person som bostedsløs dersom han eller hun er uten ordnet oppholdssted kommende natt.⁴

Midlertidige botilbud vil typisk være pensjonat, hospits eller annet midlertidig husvære. Dette er husvære som er ment å være av kortvarig karakter, og helst ikke lengre enn 3 måneder.⁵ I helhetsvurderingen som skal foretas om tvang uten døgn eller med døgn er best for pasienten, vil pasientens bosituasjon sammen med øvrige momenter være et relevant hensyn i vurderingen, jf. forskriften § 11. Direktoratet påpeker at botilbud av kort karakter vil kunne medføre en ustabil bosituasjon, som anses som uheldig for personer som er underlagt tvunget psykisk helsevern. I ytterste konsekvens vil pasienten måtte flytte fra ulike midlertidige botilbud flere ganger, men også overføres tilbake til institusjon igjen dersom det ikke er mulig å skaffe et botilbud. Direktoratet mener dette er uforutsigbart for pasienten og uheldig da han eller hun ofte er i en sårbar situasjon som følge av den psykiske helstetilstanden.

Direktoratet mener derfor at det som *hovedregel* ikke kan etableres tvunget psykisk helsevern uten døgnopphold, dersom pasienten kun kan tilbys midlertidige botilbud som hospits.

I helhetsvurderingen skal det imidlertid også særlig legges vekt på pasientens ønske, jf. § phl. § 3-5 og forskriften § 11. Direktoratet mener derfor at det kan tenkes unntakstilfeller der pasienter selv ønsker å bo ved midlertidige botilbud, framfor å være innlagt på institusjon. Pasientens ønske bør da vektlegges, men det må likevel alltid vurderes i sammenheng med andre forhold som inngår i et helhetlig behandlingsperspektiv.

Vennlig hilsen

Gitte Huus e.f.
avdelingsdirektør

Mari Holst Langseth
rådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

² Ot.prp. nr. 65 «Om lov om endringer i psykisk helsevernloven og pasientrettighetsloven» pkt. 9.4.6 s. 66

³ NIBR-rapport 2013:5 s. 33

⁴ Definisjonen til NIBR går også igjen i andre offentlige dokumenter, se også NOU 2011: 15 «Rom for alle – en sosial boligpolitikk for fremtiden» s. 93.

⁵ Rundskriv R35-00-G15, rundskriv til Sosialtjenesteloven, punkt 4.27.2.3

